

**АНАЛІТИЧНІ ТА СИНТЕТИЧНІ СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ
ГРАМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ В ІТАЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ:
ПРИЙМЕННИКИ І ВІДМІНЮВАННЯ**

Дель Гаудіо Сальваторе

канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті на основі порівняльно-контрастивного аналізу розглядаються специфічні способи вираження граматичних відношень: прийменники в італійській мові (аналітичний спосіб) протиставлені українським відмінюванням (синтетичний спосіб) та прийменникам (аналітично-синтетичний спосіб).

Ключові слова: прийменники, відмінювання, аналітичний та синтетичний граматичні способи, порівняльно-контрастивний аналіз, італійська та українська мови.

Тематика типологічно-контрастивних студій між італійською та українською мовами є актуальною через обмеженість подібних досліджень. Мета нашого внеску полягає у продовженні циклу статей, присвячених саме порівняльному аналізу цих мов. Далі розглянемо функції прийменників в італійській мові, зіставлених із синтетичними та аналітичними способами вираження граматичних відношень в українській мові: відмінювання та прийменники.

Граматичні значення можуть виражатися різними формальними способами. Причому, способи вираження граматичних значень є настільки суттєвими, що усі класифікації мов у структурній типології ґрунтуються переважно на цій ознаці. Мовам світу властиві синтетичні й аналітичні способи вираження граматичних значень. До синтетичних способів вираження граматичних значень належать афіксація (суфіксація, префіксація, нуль-афіксація, інфіксація, внутрішня флексія тощо). Суфіксація і префіксація як способи вираження граматичних значень різною мірою притаманні майже всім мовам світу. До аналітичних способів вираження граматичних значень належать службові слова, спосіб інтонації та порядок слів. Вживання службових слів є найпоширенішим і охоплює всі мови. До службових слів відносять артиклі, прийменники (та післяйменники), допоміжні слова, слова ступеня "пусті слова", сполучники та частки [Кочерган 2006, 167–172]. За Викованцем [2004, 329], прийменники найтісніше пов'язані із синтетичними релятивними морфемами, передусім з відмінковими закінченнями. Вони відображають взаємодію аналітичних і синтетичних релятивних морфем. Функція прийменника як аналітичної синтаксичної морфемі полягає в переведенні субстантива із синтаксичної субстантивної позиції в позицію прислівника. Прийменники виражають відношення між словами в мовленнєвому ланцюжку, тобто вказують на відмінок іменника в тих мовах, де є відмінювання, а також здійснюють підрядний синтаксичний зв'язок усередині словосполучення і речення. У тих мовах, де немає відмінювання іменників, прийменники виконують функції відмінків: італ. *il libro di mio padre* = укр. книжка мого батька; *la casa del maestro* = будинок вчителя тощо.

Категорія відмінка у флективних мовах, як в українській, тісно пов'язана з морфологічною, формально-синтаксичною, семантико-синтаксичною та комунікативною структурами мови і складається з найбільшої кількості морфологічних компо-

нентів-грамем. Точніше, категорія відмінка служить для вираження функціональних значень іменника, тобто для вираження відношень іменника до інших слів у реченні. Залежно від функціонального значення іменник видозмінюється за відмінками. Категорію відмінка в сучасній українській літературній мові складають сім відмінків: називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний.

Значення кожного відмінка сприймається на рівні синтаксису слова. На основі ряду протиставлень кожний відмінок виступає як значеннево-функціональна абстракція, що знаходить своє вираження у відповідній відмінковій формі.

Найзагальніше протиставлення виявляється через розподіл відмінків на дві групи: **прямий відмінок**, що виражає незалежність іменника = називний відмінок, і **непрямі відмінки**, що виражають залежність іменника від інших слів = усі інші відмінки [Плющ 2005, 212].

Щодо називного відмінка, треба зауважити, що основне значення цього відмінка є власне називанням без вираження будь-якого відношення. За цією основною функцією називний відмінок протиставляється всім іншим відмінкам. Називний відмінок є початковою (відхідною) формою іменника і виступає в реченні в ролі підмета [Мойсієнко та ін. 2010, 65–66] у всіх номінативних мовах і на відмінну від ергативних. Італійський еквівалент є безприйменниковим вживанням іменника в ролі суб'єкта. Наприклад: *студент пише* – італ. *(lo) studente scrive*; *Ліза говорить* – італ. *Lisa parla* тощо.

Українська мова має наступні **непрямі відмінки**: родовий; давальний; знахідний; орудний; місцевий та кличний¹ відмінки. Натомість, в італійській мові, і взагалі в романських мовах, на відміну від класичних мов: грецької та латинської, і переважної більшості слов'янських мов (крім болгарської та македонської), категорія відмінка або не існує, або є дуже обмеженою. Із цих категорії існують лише залишки флексії (сліди відмінкової системи), їх можна виявити, наприклад, в протиставленнях займенників: *io (я) – me/mi (мене/мені)* = номінатив # акузатив / датив; *egli (він) – lui (його)*; *ella (вона) – lei (її)* = номінатив # акузатив тощо. **Знахідний відмінок** (значення об'єкта дії), в українській мові, як правило, виражає прямий об'єкт і виступає при перехідних дієсловах: *друг читає газету*; *я бачу людину*; *ми вивчаємо білоруську мову* тощо. В італійській мові, об'єкт дії (див.: поняття "*complemento oggetto*") не має особливого граматичного маркування і також виступає при перехідних дієсловах: *l'amico legge il giornale*; *(io) vedo una persona*; *(noi) impariamo il bielorusso* (або: *la lingua bielorusso*) тощо. Порядок слів грає роль у визначенні об'єкта дії ("*complemento oggetto*").

Якщо флективні мові виражають синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення до інших слів у словосполученні та реченні через відмінки, пор.: лат. *lupus* = італ. *il lupo*, укр. 'вовк'; лат. *lupi* = італ. *del lupo*, укр. 'вовка'; лат. *lupo* італ. *al lupo*, укр. *вовкові*, *вовку* тощо. Мові, в яких категорія "відмінок" – 'відсутня', виражають такі відношення за допомогою прийменників та порядку слів. Тому функція "complementi" в італійській мові значно ширше, ніж функція додатку в українській.

Італійські прийменники виражають, як правило, граматичні відношення, які передаються в українській мові через непрямі відмінки або за допомогою прийменни-

ків, наприклад, *il libro di Maria* – книга Марії; *scrivo con la matita* – пишу олівцем тощо. Підкреслюємо, що прийменники – це службові, незмінні слова, які поєднують складові частини речення. Функція прийменників в італійській мові тісно пов'язана з поняттям "complemento". Додаємо, що італійський "complemento" (дослівно додаток) – другорядний член речення, який перебуває в об'єктних відношеннях із підпорядкованим членом і виражається формами непрямих відмінків іменників та їх еквівалентів. Варто підкреслити, що італійське поняття "complemento" (дослівно = додаток) охоплює три основні функції, що властиві українській мові: додаток, обставина та означення. Натомість, прийменники в українській мові допомагають виявити значення відповідної форми іменника та її синтаксичну роль у реченні. За допомогою прийменників виражаються різноманітні відношення до предмета: просторові, часові, цільові, умови, допустові і причинові, способу дії, наприклад: *поїхати до міста*; *сидіти біля церкви* тощо. Тому, українська мова виражає за допомогою відмінків та прийменників численні обставинні відносини, при цьому українські прийменники координуються з певними відмінковими формами. Ці ж значення в італійській мові передаються за допомогою прийменників та прийменникових зворотів (пор.: італ. *preposizioni e locuzioni preposizionali*).

Дуже поширеними прийменниками в італійській мові, які впорядковані згідно з критерієм частотності вживання, є такі: *di, a, da, in, con, per, su, tra (fra)*. Частотність цих прийменників пов'язана із широким діапазоном синтаксичних зв'язків і різноманітністю значень, які вони можуть виражати між складовими частинами речення. Нагадаємо, що вищезгадані прийменники називаються в італійській термінології 'preposizioni semplici' (укр. "прості прийменники"); проте, коли прийменники 'di, a, da, in, con, per, su' (за винятком *tra / fra*) приєднуються до означеного артикля, вони утворюють так звані "preposizioni articolate", тобто злилу форму, яка утворюється шляхом сполучення прийменника з артиклями), наприклад, *il tetto di Maria* (preposizione semplice / простий прийменник) але *il tetto della casa* (preposizione articolata; укр. злиті артиклі) тощо. Вживання сполучених прийменників тісно пов'язане із вживанням артиклів.

Прийменник *di* означає зв'язок між двома частинами словосполучення. Це – найпоширеніший прийменник в італійській мові. Як правило, формальним еквівалентом (в багатьох флективних мовах, і в українській у тому числі) цього прийменника є **родовий відмінок**. Зауважимо, що об'єктне значення родового відмінка є типовим лише для української мови; особливо при дієсловах із заперечною часткою **не**: *не бачу друга*; в італійській мові у даному випадку маємо пряму, об'єктну конструкцію без прийменника (=complemento oggetto), наприклад, *(io) non vedo lo amico*. Так само, в українській мові, маємо об'єктне значення родового відмінка при збірних іменниках: *круг інтелектуалів*; *при назвах виміру*. Нагадаємо, що іменник у родовому відмінку при іменнику в основному означає:

а) суб'єкт названої іменником дії чи змінної ознаки: *рішення уряду* – італ. *la decisione del governo*;

б) об'єкт названої іменником дії чи явища: *досягнення угоди* – італ. *il raggiungimento dell'accordo*;

в) належність, присвійність, ознаку (див.: табл.1);

г) предмети, явища, які характеризуються кількісно або за обсягом: *частина співробітників* – італ. *una parte dei collaboratori*; *але сто днів* – *cento giorni*. Кількість числівників + родовий є характерною лише української мови;

д) неповноту об'єкта дії та його частковості (див.: табл.1).

Крім того, у сполученні з прийменником родовий відмінок може виражати різноманітні обставини значення [Плющ 2005, 213]. В італійській мові, прийменник **di** керує численні додатки та обставини (пор.: італ. complementi. Додаємо, що поняття "complemento / додатка", як пише Dardano, Trifone [2005, 352] ще не має остаточні теоретичні основи: *Del resto la nozione stessa di complemento ha fondamenti teorici non molto sicuri.*), наприклад, *specificazione, denominazione, partitivo, argomento, modo, mezzo, causa, età, stima/prezzo, origine/provenienza* та ін. [Dardano, Trifone 2005, 352–353], які не завжди мають формальну еквівалентність в інших граматичних традиціях, пор.: англ. *adverbial modifiers*, тощо. В наступній таблиці, передаємо головні функції та вживання прийменника **di** порівняно з українськими відповідними відмінками та прийменниковими конструкціями:

Прийменник (la preposizione) – di

Таблиця 1

Італійська мова	Українська мова
1a. "Complementi" з di: Specificazione: <i>la casa del padre</i> ; Partitivo: <i>un sacco di zucchero</i> ; Quantità/misura: <i>un sacco di cento chili</i> ; Qualità: <i>un uomo di bassa statura</i> ;	Родовий відмінок без прийменника: належність, присвійність: <i>дім батька</i> ; партитивний: <i>пакет цукру</i> ; обставина міри: <i>мішок ста кілограмів</i> ; обставина якості: <i>чоловік невисокого зросту</i> ;
1б. Complementi di luogo: Origine/provenienza: <i>Lisa è di Vienna</i> ; Moto da luogo: <i>esco di casa</i> ;	Родовий відмінок з прийменником – обставини місця: вихідний пункт руху : <i>Ліза з Відня</i> ; з одного пункту руху до іншого : <i>виходжу із дому</i> ;
Інші "complementi" Materia: <i>una veste di seta</i> ; Causa: <i>tremare di freddo</i> ; Età: <i>un bambino di dieci mesi</i> ;	Інші додатки та обставини: означення: <i>одяг із шовку</i> ; обставина: <i>тремтати від холоду</i> ; означальна : <i>дитина десяти місяців</i> ;
Прийменники та відмінки, що відповідають італ. прийменнику di	
Argomento: <i>parlo di linguistica</i> ;	додаток теми: <i>говорю про мовознавство</i> ;
Paragone: <i>conosce la matematica più di me</i> ;	додаток порівняння: <i>він знає математику краще за мене</i> ;
Colpa: <i>accusato di furto</i> ;	причинний додаток : <i>звинувачений за крадіжку</i> ;
Pena: <i>ebbe una multa di 30 euro</i> ;	обставина міри /ступеня: <i>його оштрафували на 30 євро</i> ;

Цікаво, що так званий італійський "complemento di denominazione", що вказує на найменування, назви місць тощо, і який потребує вживання прийменника **di**, наприклад, *la città di Napoli* (denominazione / найменування), в українській мові має номінативну конструкцію: *місто Неаполь*.

В українській мові, на відмінну від італійської, можна виражати кількість (1а) також з атрибутивною конструкцією: *сто-кілограмовий мішок*. Така конструкція у подібних випадках взагалі не можлива в італійській мові.

Щодо матеріалу і з якого зроблено предмет, українська мова (як усі слов'янські мови), на відміну від італійської, часто може використовувати прикметникову (атрибутивну) конструкцію, наприклад, *мармурова статуя* = *una statua di marmo* (1б). Хоча в італійській мові, в певних випадках, також можлива атрибутивна конструкція, що є прямим еквівалентом української: *una statua marmorea*, тобто *di marmo* = *мармурова*.

Українська мова також може виражати обставини матеріалу прийменником із + родовий відмінок. В італійській мові реалізація цього значення пов'язана з прийменником **di** + особливість матеріалу і не потребує артикля, наприклад *una mattonella di ceramica*. Для додатка, який виражає вік, прикметникова конструкція можлива лише в українській мові: *десятимісячна є дитина*. Поширений в італійській мові додаток з прийменником **di**, який виражає об'єкт мовлення (= італ. complemento di argomento), наприклад, *il docente parla di filologia* – *доцент говорить про філологію*, – в українській мові має іншу прийменникову конструкцію: *про + знахідний відмінок*.

Крім того, італійський прийменник **di** + **інфінітив** висловлює деякі підрядні речення: *proposizione soggettiva* (речення-підмет); *oggettiva* (додаткове підрядне речення); *finale* (підрядне речення мети); *causale* (причинне підрядне речення) тощо.

Прийменник (la preposizione) – **a**. Формальним еквівалентом цього прийменника у флективних мовах є давальний відмінок. Основне значення прийменника –*a* в італійській мові – це обставина адресату дії та напрямку. Але у сучасній італійській мові таке означення є ослабленим на користь більш широких відтінків значень (та обставин). Давальний відмінок в українській мові, порівняно з іншими відмінками, є менш об'ємний. Давальний відмінок виражає особу або предмет, для яких чи на користь яких відбувається дія.

Прийменник (preposizione) – **a**

Таблиця 2

Італійська мова	Українська мова
2a. Прийменник a виражає наступні "complementi": complemento di termine: <i>do un regalo a mio padre</i> ;	Давальний відмінок без прийменника виражає: Значення адресата дії: <i>я даю подарунок батьку, батькові</i> ;
2б. Complementi di luogo: stato in luogo: <i>abito a Roma</i> ; moto a luogo: <i>andiamo a Kyjiv</i> ; distanza: <i>abita a cento metri da noi</i> ;	обставини місця: обставина місця: <i>я живу в Римі</i> ; напрямок руху: <i>ми їдемо до Києва</i> ; обставина місця: <i>він мешкає у 100 метрах від нас</i> ;
Прийменники та відмінки, що відповідають італ. прийменнику a	
tempo: <i>all'una</i> ;	обставина часу: <i>о першій</i> ;
età: <i>ricominciare la vita a 40 anni</i> ;	обставина часу: <i>розпочати життя в 40 років</i>
modo: <i>parlare a voce bassa</i> ;	обставина способу дії: <i>говорити тихо</i> ;
mezzo: <i>andare a piedi</i> ;	обставина способу дії: <i>іти пішки</i> ;
vantaggio: <i>la mela fa bene alla salute</i> ;	додаток переваги (користь): <i>яблуко – корисне для здоров'я</i> ;
prezzo / misura: <i>a 1 euro al chilo</i> ;	обставина міри: <i>євро за кілограм</i> ;

Зауважимо, що на відміну від італійської мови обставини способу і деякі обставини засобу (див.: 2 б) виражаються в українській за допомогою прислівникової конструкції. Наприклад, *говорити тихо / серйозно; їти пішки*, але я їду *на мопеді* (*vado in motorino*) тощо. Давальний відмінок (зрозуміло, в українській мові) може означати особу або предмет, яким приписується певний стан, пор.: *мені здається* – італ. *mi sembra* (= *a me sembra*). Подібні конструкції в українській мові з давальним відмінком, в італійській мові обмежені; пор. укр. *дітям радісно* – італ. *i bambini sono gioiosi*; *мені сумно* – італ. *(io) sono triste*; *студентові весело* – *lo studente è allegro* тощо. Очевидно, що слова, які виражають в українській мові фізичний або психічний стан людини залежно від характеру дієслова/предиката, мають давальну конструкцію; натомість, в італійській мові, маємо звичайну конструкцію: суб'єкт + присудок. В деяких випадках, італійська мова використовує безособову конструкцію, пор.: *мені душно* – італ. *si soffoca*. Але давальний відмінок у значенні належності, стосунку, спрямовування в італійській мові також має еквівалентні конструкції з прийменником **a**, наприклад, *пам'ятник Котляревському* – італ. *il monumento a Kotljarev's'kuj* тощо. Особливість українського дієслова "дякувати" полягає в тому, що воно вимагає вживати давальний відмінок, а в італійській – лише об'єкт ("complemento oggetto"), пор.: *дякувати Отцеві / Отцю небесному* – італ. *ringraziare il Padre celeste*.

Італійський прийменник **a** + **інфінітив** висловлює наступні підрядні речення: *proposizione causale* (підрядне речення причини); *condizionale* (умовне підрядне речення); *finale* (підрядне речення мети); *temporale* (підрядне речення часу) тощо.

Прийменник (*la preposizione*) – **da**. Основне значення цього прийменника – походження.

Таблиця 3

Італійська мова	Українська мова
Прийменник da виражає: moto da luogo: <i>sono venuto da Pompei</i> ; moto a luogo: <i>andiamo dal medico</i> ; stato in luogo: <i>ti aspetto dal professore</i> ; origine / provenienza: <i>l'italiano deriva dal latino</i> ;	Еквівалентні конструкції (місце): обст. вихідний пункт руху: <i>я приїхав із Помпея</i> ; додаток: <i>ми ідемо до лікаря</i> ; додаток: <i>я тебе чекаю у професора</i> ; додаток: <i>італійська мова походить від латинської</i> ;

Італійський прийменник – **da** виражає також наступні додатки: "complemento di stima/prezzo": *un appartamento da 100 milioni* – *квартира за сто мільйонів*; "complemento di modo": *comportarsi da amico* – *поводитися як друг*; *predicativo: fare da padre* – *бути як батько*; "complemento di tempo determinato": *non lo vedo da 10 anni* – *я його не бачу 10 років* тощо. Підкреслюємо, що орудний відмінок (в українській мові) вказує на діяча в пасивних конструкціях і відповідає італійському додатку 'complemento di agente e causa efficiente', наприклад, *la casa: fu distrutta da un fulmine* – укр. *будинок був знищений блискавкою*.

Щодо вживання – **da**, аби виразити рух → *до, у напрямі до* (пор.: італ. *moto a luogo*), італійська мова, на відміну від інших аналітичних мов, наприклад, іспан-

ської або англійської, в яких рух → до виражається простим прийменником **a** або **to**: ісп. *voy al médico*; англ. *I go to the doctor*; використовує **da** замість **a**. Але *vado al* (a + il) *cinema* тощо. Згідно певної семантичної інтерпретації [Dardano, Trifone, 2005: 356], це відхилення від "норми" залежить від конкретного або загального визначення місця та істот/не істот. Наприклад, рух до конкретного "кабінету лікаря" вимагає **da**, тобто *andare dal medico* означає *nimi do* (i^{uogo} = істота) *конкретного кабінету*; проте *al cinema, a scuola* – це просто рух до більш загальних та не істотних місць.

Прийменник (la preposizione) – **in**. Основне значення цього прийменника – рух у просторі та час.

Таблиця 4

Італійська мова	Українська мова
Прийменник in виражає: stato in luogo: <i>lavoro in ufficio</i> ; moto a luogo: <i>andremo in Francia</i> ; <i>entro nella stanza</i> ;	Еквівалентні конструкції: обставина місця: <i>працюю у/в офісі</i> ; обставина руху: <i>ми поїдемо до</i> (у;в) <i>Франції</i> ; <i>входжу в кімнату</i> ;
mezzo: <i>andare in treno</i> ;	обставина способу дії: <i>їхати / їздити потягом</i> ;

Очевидно, що італійському прийменнику **in**, у переважній більшості випадків, формально відповідає український – у/в. Рух → до чогось причому, в сучасній українській мові частіше використовується прийменник **до**. Прийменник **in** також вказує на додатки 'complemento di tempo determinato': *sono nato nel 1969* – укр. час дії: *Я народився в 1969 році*; 'complemento di limitazione': *bravo in matematica* – укр. додаток (обмеження): *сильний у математиці*;

Прийменник (la preposizione) – **con**. Основне значення – обставина способу дії та стану.

Таблиця 5

Італійська мова	Українська мова
Прийменник con виражає: compagnia/unione: <i>studio con Natalia</i> ; relazione: <i>ho un appuntamento con il pediatra</i> ; mezzo / strumento: <i>scrivere con la penna / la matita</i> ; modo: <i>guardare con attenzione</i> ; qualità: <i>una ragazza con i capelli biondi</i> ;	Еквівалентні конструкції: додаток : <i>навчаюся з Наталкою</i> ; додаток стосунку: <i>я маю зустріч з педіатром</i> ; знаряддя дії: <i>писати ручкою/олівцем</i> ; спосіб дії: <i>дивитися уважно</i> ; якість: <i>білява дівчина</i> ;

В італійській мові, 'complemento di compagnia e unione' виражається за допомогою прийменника **con**; в українській мові прийменник **з** у поєднанні з орудним відмінком вказує на взаємозв'язки предметів / супровідні обставини мають: *con il fratello* – укр. *з братом*; *con la gente* – *з людьми* тощо.

Італійський 'complemento di modo' – укр. обставини способу дії виражається переважно через прийменник **з** + орудний відмінок, наприклад: *viviamo con interesse*

– італ. *studiamo con interesse*. Навпаки, значення знаряддя дії в українській мові виражається лише орудним відмінком: *писати ручкою* – італ. *scrivere con la penna*; *зачиняти двері ключем* – італ. *chiudere la porta con la chiave* (або *a chiave*) тощо.

Особливістю української мови (і взагалі всіх східнослов'янських мов) є використання орудного відмінку у ролі іменної частини складеного присудка: *став професором, працює журналістом, будь хоробрим* – пор.: італ. (egli) *divenne professore; fa il giornalista, sii coraggioso*. Очевидно, що італійська мова, в останніх двох прикладах, має прямий додаток.

Часто в італійській мові, прислівник *assieme* (разом) сполучається з прийменником **con** (*compagnia* – об'єднання): *farò il viaggio insieme con* (або *insieme a*) *un amico* – укр. *буду подорожувати разом з другом*. Іноді, італійські обставини передаються через атрибутивні конструкції: спосіб (*modo*), якість (*qualità*), наприклад, *білява дівчина; дивитися уважно; але дивитися із страхом*. Граматично, конструкція *дівчина з білявим волоссям* здається можливою. 'Complemento di causa' – укр. причина: *con questo caldo non si può lavorare*, у даному випадку, виражається прийменником **при**: **при** цієї спеці не можна працювати.

Прийменник (*la preposizione*) – **su**. Базове значення – місцеположення (стан чогось на чомусь).

Таблиця 6

Італійська мова	Українська мова
Прийменник su виражає: Stato in luogo: <i>il libro è sul tavolo</i> ; moto a luogo: <i>andare sul balcone</i> ; argomento: <i>discutere sulla situazione politica</i> ;	Еквівалентні конструкції: місце: <i>Книжка на столі</i> ; рух: <i>іти до балкона; іти в/у балкон</i> ; додаток: <i>дискутувати про політичну ситуацію</i> ;

Прийменник **pro** в українській мові указує на конкретну особу, предмет або абстрактне поняття, що виступають об'єктом розмови, думки і т. ін. Як правило, об'єктні відношення в італійській мові 'complemento di argomento' виражаються прийменником **su** або **di**.

Прийменник **su** також вказує на завершення дії до певного моменту, пор.: укр. *близько до*; наприклад, *veniamo sul far della sera = verso sera* (tempo determinato, approssimazione: intorno a, verso); укр. *до вечора; sul finire di novembre / verso novembre = на кінець листопада* тощо.

Додаткові значення цього прийменника в італійській мові – зближення, суміжність, обставина міри та ступеня: *un uomo sui quaranta anni* (comp. età) = *чоловік років сорок*; *costa sui dieci euro* 'complemento di stima/prezzo' = *це коштує приблизно (близько, майже)*, пор.: італ. circa *десять євро*; *peso sui novanta chili* 'complemento di quantità, misura' = *важу приблизно 90 кілограмів*; *lavorare su ordinazione* (complemento di modo) = *я працюю на замовлення* тощо.

Прийменник (la preposizione) – **per**. Основне значення – посередництво, через, по.

Таблиця 7

Італійська мова	Українська мова
Прийменник per виражає: moto per luogo: <i>passaggio per la strada</i> ; moto a luogo: <i>partire per l'Australia</i> ; stato in luogo: <i>seduto per terra</i> ; tempo continuato: <i>ho scritto per tutta la notte</i> ; tempo determinato: <i>l'appuntamento è per oggi</i> ; mezzo: <i>comunicare per internet</i> ; causa: <i>temere per l'esame</i> ; fine: <i>impegnarsi per l'unità nazionale</i> ;	Еквівалентні конструкції: обстав. зі значенням шляху руху: <i>гуляю вулицею / по вулиці</i> ; <i>від'їхати до Австралії/в Австралію</i> ; місце: <i>сидів на підлозі</i> ; час: <i>я писав всю ніч (протягом ночі)</i> ; <i>зустріч на сьогодні</i> ; знаряддя дії: <i>спілкуватися через/ по інтернет(у)</i> ; причина: <i>хвилювати(ся) через екзамен</i> ; додаток : <i>працювати над проблемою національної єдності</i>

Італійському додатку 'moto per luogo' в українській мові часто відповідає або орудний відмінок іменника, або прийменник **по** + орудний відмінок. Підкреслюємо, що прийменник **по** в українській літературній мові вживається досить рідко.

Із місцевим відмінком прийменник **по** переважно виражає: місце або час дії, наприклад, *їхати по дорозі* (але краще *дорогою*), *пливти по Дніпру* – італ. *andare per strada*; *navigare per (lungo) il Dnipro*; але *не спати по ночах (ночами)* – італ. *non dormire di notte (non dormire la notte)* = 'complemento di tempo determinato'. Коли прийменник **по** виражає відношення до іншого предмета або спосіб дії, в італійській мові часто маємо інші прийменники (додатки): *наказ по управлінню*; *черговий по школі* – пор.: *ingiunzione (ordine/decreto) dell'amministrazione*; *persona di turno a scuola*; але *читати по складах* – *leggere per sillabe*.

Прийменник **per** + інфінітив виражає наступні підрядні речення: підрядне речення мети (proposizione finale): *studierò per superare l'esame* – укр. *буду вивчати (вивчатиму) для того, щоб складати іспит*; причинне підрядне речення (proposizione causale): *non ebbe il lavoro per la corruzione* – укр. *не отримав роботу через корупцію*; наслідкове речення (proposizione consecutiva) тощо.

Прийменник **tra (fra)** – **укр. між** виражає проміжне положення (місцеположення) між двома елементами. Цей прийменник в італійській мові часто корелюється із сполучником **e** і не представляє особливих значеннєво-формальних труднощів.

Отже, порівняльний аналіз підтвердив, що граматичні відношення та значення в італійській мові виражаються виключно аналітичним способом, а в українській – за допомогою відмінювань (синтетичний спосіб) а також поєднання відмінювань і прийменників (аналітично-синтетичний спосіб). Також очевидно, що поняття італійських "complementi" (додатки) значно ширше, ніж поняття "додаток" в українській граматиці. Значення і кількість додатків італійської мови суттєво перебільшує категорію "обставина" української і, взагалі, усіх східнослов'янських мов. Крім того, розбіжність так само існує між українськими обставинами і італійськими до-

датками подібного типу, наприклад, італійський 'complemento di luogo' (обставина/додаток місця) характеризується суттєвою градацією обставин, пор.: італ. *stato in luogo; moto a luogo; moto da luogo (origine e provenienza) moto per luogo* тощо з українськими обставинами місця.

Щодо семантико-синтаксичного відношення між відмінками в українській мові та прийменниками в італійській, важливо підкреслити, що місцевий відмінок вживається лише з прийменником. Тому, різні італійські прийменники можуть відповідати цьому відмінку. Дослідження також продемонструвало, що переважна більшість вторинних прийменників української мови вимагає родовий відмінок. Тому, родовий відмінок української мови є більш продуктивним за інші відмінки; однаково можна сказати про прийменник **di** в італійській мові. Нарешті, в італійській літературній мові (високий, літературний стиль) існує спосіб звертання (історичні залишки), який відповідає кличному відмінку української мови і формально виражається з вигуком *o*, наприклад, *o amico!* – урк. *друже!* Зауважимо, що у цій статті не розглядалося поняття керування дієслів, оскільки ми не ставили такого завдання.

Примітка:

Стосовно кличної форми, яка в граматиці розглядається як сьомий відмінок, треба зауважити, що вона і функціонально, і синтаксично відрізняється від решти відмінків тим, що не відображає синтаксичні зв'язки слів у реченні, а служить для прямого звертання і асоціюється з формами наказового способу дієслова. Подібно до називного відмінка, клична форма в реченні є синтаксично незалежною [Ткаченко 2008, 21].

В статье в рамках сравнительно-контрастивного анализа рассматриваются определенные способы выражения грамматических отношений: предлоги в итальянском языке (аналитический способ) сопоставлены с украинским склонением (синтетический способ) и украинскими предлогами (аналитико-синтетический способ).

Ключевые слова: предлоги, склонение, аналитические и синтетические грамматические способы, сопоставительный анализ; итальянский и украинский языки.

The article aims to compare on the grounds of contrastive analysis, the specific means of expressing grammatical relations in Italian and Ukrainian, such as prepositions (analytical means) and declension (synthetic means).

Key words: prepositions, declension, analytical and synthetic grammatical means, contrastive analysis, Italian and Ukrainian.

Література:

1. *Виноградов В.С., Милославский И.Г.* Сопоставительная морфология русского и испанского языков. – М.: Русский язык, 1986. – 157 с
2. *Вихованець І., Городенська К.* Теоретична морфологія української мови. – К.: Пульсари, 2004. – 400 с.
3. *Кочерган М.П.* Основи зіставного мовознавства. – К.: Видавничий центр Академія, 2006. – 423 с.
4. Історична типологія слов'янських мов. *За ред. О. Б. Ткаченка.* Частина 2. – К.: Довіра, 2008. – 264 с.
5. Сучасна українська літературна мова. *За ред. М.Я. Плющ.* – К.: Вища школа, 2005. – 430 с.
6. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис. А. К. Мойсієнко та ін. – К.: Знання, 2010. – 374 с.
7. *Dardano M. Trifone P.* Grammatica Italiana con nozioni di linguistica. – Bologna: Il Mulino, 2005.